

KÖRNYEZETI NEVELÉSI PROGRAM

**KÖLCSEY FERENC GIMNÁZIUM
ZALAEGERSZEG**

1. Előzmények

Iskolánkban jelentős hagyományai vannak a környezeti nevelésnek.

Az 1990-es évek végén a SOROS Alapítvány Környezeti Nevelési Mintaiskolája voltunk. A környezeti nevelés a hagyományos tanórákon főleg a biológia, a földrajz, a kémia, a fizika, a történelem, az angol és a német nyelv tantárgyak tanítása során és az osztályfőnöki órákon a tantervben rögzített formában történt.

A tanórán kívüli tevékenységünk nagyon sokrétű volt.

Részt vettünk több nemzetközi programban. Jártunk Finnországban az Oulankai Nemzeti Parkban. Végeztünk csapadék, erdő és talajvizsgálatot német, finn, svéd és szlovák iskolákkal közösen. Országos környezeti nevelési programokba is bekapcsolódtunk. Kezdetől fogva részt vettünk a savas eső és zuzmó programban, a Folyófigyelő Hálózat munkájában, valamint a WWF magyarországi képviselete kisvizek védelme programjának megvalósításában.

Iskolánk tanulói hétvégeken költségmentes természetismereti kirándulásokon, gyalogtúrákon kerékpártúrákon és természetjáró túraversenyeken vettek részt Zala Megyében, Dunántúl más megyéiben és Ausztriában is. Nyaranta a Természetjáró Gyermek Országos Találkozóján ill. Természetjáró Diákok Országos Találkozóján képviselték iskolánkat. Szlovákiában a Magas-Tátrában csillagtúráztunk, az utóbbi másfél évtizedben évente vándortáboroztunk az Országos Kéktúra útvonala mentén.

Környezet-egészségügyi programunkban éveken keresztül a parlagfűvel foglalkoztunk. Osztályfőnöki órákon ismeretterjesztő előadásokat tartottunk, az utolsó tanítási napon parlagfű térképezést szerveztünk.

Az évek során nagyon sok és változatos környezeti nevelési akciónk volt.

Szerveztünk természetvédelmi figyelő szolgálatot karácsony előtti időszakban a Zalaréti Biológiai Oktatókert védelmére.

Felmértük a gyöngybagoly állományt Zalalövő és Zalaegerszeg között. Gyurgyalagok számára ideális fészkelő területet alakítottunk ki. Végeztünk téli denevérszámlálást a Bakonyban. Foglalkoztunk a nagykapornaki téltemető állománnyal. Rendeztünk gomba kiállítást iskolánk előterében az őszi gombagyűjtő kirándulásunk gombáiból. Az egészséges táplálkozás népszerűsítésére gyümölcsbetét, tej és pék napot szerveztünk. Bekapcsolódtunk az őszi szárazelem gyűjtési akciókba. Szerveztünk forgalomszámlálást iskolánk előtt a Rákóczi úton.

A jeles napokról éjszakai túra, vetélkedő, ill. iskolarádiós műsor keretében emlékeztünk meg.

A tanév során tanulóink körében terjesztettük a Természetbarát és az Élet és Tudomány című lapokat.

Rendszeresen indítottuk és felkészítettük tanulóinkat országos és városi környezetvédelmi versenyeken.

A környezeti nevelési tevékenységünk egy részével a helyi média is foglalkozott.

Programjaink megvalósítása érdekében együttműködtünk, ill. segítséget kaptunk a Kandikó Oktatóközponttól, a Környezet és Természetvédelmi Oktatóközpontok Szövetségétől, a Zala Megyei Természetbarát Szövetségtől, az MME Zalai csoportjától.

2. Környezeti nevelésünk alapelvei

Környezeti nevelésünk célja a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel elősegítése, a természetet, az épített és társadalmi környezetet, az embert tisztelő szokásrendszer érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi megalapozása.

Környezeti nevelésünk tartalma kiszélesedett, a fenntarthatóságra, az emberiség jövőjének biztosítására irányul. Gondot kell arra fordítanunk, hogy diákjaink a jövőben mindennapi életvitelükben képesek legyenek a bonyolultabb természeti, társadalmi, gazdasági és politikai konfliktusokat kezelni, megoldani. Meg kell alapoznunk tanítványaink környezeti erkölcsét, társadalmi-természeti felelősségét, formálnunk kell alakuló érték tudatát, együttműködési képességeit, a személyes és a közös felelősségtudat alapjait.

E nevelési céljaink hatékony *személyiségformálást*, az önszabályozás és egyben a társas együttműködés és konfliktuskezelés készségeinek erősítését igénylik. A *fenntarthatóság pedagógiája* a környezetért felelős, aktív kiscsoportok és tágabb közösségek kialakítására törekszik, előtérbe emelve azokat a tanulásszervezési módszereket, amelyekben felerősödhet a társas részvétel, felértékelődhet a felelős együttműködés.

Ennek megvalósítása rendszerszemléletű megközelítést, új tanítási-tanulási stratégiát igényel, amely messzemenően figyelembe veszi az egyéni különbségeket, esélyt teremt minden gyermek számára a környezeti kultúra és az ezzel összefüggő kompetenciák elsajátításában.

A környezeti nevelésünk – a fenntarthatóság pedagógiai gyakorlatának megfelelően – kiterjed az emberi együttélés, illetve az ember-természet kapcsolat bemutatására és formálására, egyben elősegíti a környezeti- és egészség-tudatosság erősödését. A pedagógiai gyakorlatban kiterjed a testi-lelki egészségnevelésre, a társas készségek (mindenekelőtt a konfliktuskezelés, döntés, együttműködés) fejlesztésére és a *mentálhigiénés nevelésre* is.

A környezeti nevelésünkben harmonikusan ötvöződik a környezettudományi és a társadalomtudományi ismeretek köre, hiszen csak az ember biológiai és társas-társadalmi természetének sajátosságaira építve történhet az *értékrend*, az *erkölcs* és az *életviteli szokások formálása*.

A környezeti nevelésünk legfontosabb értéktartalmai a fenntartható fejlődéssel, a jövő nemzedékek életminőséghez fűződő jogaival, a bioszféra iránti felelősségünkkel kapcsolatosak, ezért hangsúlyosan *erkölcsi-etikai* irányultságúak, attitűdöket és szokásokat formálóak.

A környezeti nevelési kutatások eredményeinek elemzése azt mutatja, hogy a környezeti ismeretek önmagukban nem elegendőek. Környezettudatos életvitelt azok a személyek tanúsítanak, akik – azon túl, hogy pontos ismereteik és fogalmaik vannak a környezetről, az aktuális környezetvédelmi

problémákról és tennivalókról – képesek e célok érdekében felelősen cselekedni, sőt hisznek is tevékenységük jelentőségében.

A környezeti nevelés minden iskolánkban tanító pedagógus és tantárgy feladata (hiszen minden ugyanarról a világról szól!), ugyanakkor az egyes különálló *tantárgyakba* foglalt környezeti vonatkozású ismereteket, fejlesztési elemeket egészzé kell építeni.

A tantárgyak tartalmához illeszkedő, ám a hagyományos *tanítási órákon kívüli* iskolai nevelési helyzetekben a környezeti nevelésnek számos lehetősége van, mindenekelőtt az iskolai szabadidős helyzetekben, a tanulók művészeti, sport, játék és közéleti tevékenységeinek során. Ezek előkészítésekor, megvalósításakor szintén gondolnunk kell a környezeti vonatkozásokra, a környezeti nevelés lehetőségeire.

Az *iskolai tehetséggondozás* terén is helyet találhatunk a környezeti nevelésnek. A környezet iránt legfogékonyabb tanulók számára megrendezett versenyekre és vetélkedőkre való egyéni és csoportos felkészülés alkalmas erre. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a szokásos tanítási helyzetektől eltérő tanulás olyan képességek fejlesztésének is kedvez, amelyek nem kerülnek előtérbe a hagyományos tanórákon.

A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata színvonalát és hatékonyságát a helyi *értékelési és önértékelési kultúra* biztosíthatja. A környezeti nevelés is igényli azt a minőségfejlesztési gyakorlatot, amely az iskola pedagógiai eredményességét képes hosszabb távon biztosítani.

Fontos, hogy az iskolai élet mindennapjaiban, a tanítási órákon kívül is érvényesüljön a nevelőintézményünk egészének *ökológiai kultúrája* (pl. hulladék újrahasznosítás, energiatakarékosság stb.) és *társas harmóniájának* rendje (pl. demokratikus fórumok, együttműködés helyi közösségekkel stb.). Az iskolánk legfontosabb célcsoportjai a környezeti nevelés terén a tanulók és a családok, a szülők, a helyi közösség tagjai. A családokat rendszeresen tájékoztatni szükséges az iskola környezeti nevelési ethosáról, célkitűzéseiről és a szülőket mind jobban be kell vonni a helyi környezeti akciókba.

Az iskolai környezeti nevelésünket erősítik a természet- és környezetvédő helyi *közösségi akciók*, közös környezetjavító programok, a környezetvédelem jeles napjainak családias megünneplése.

A környezeti nevelésnek megvannak az *iskolán* (az intézményes nevelésen) *kívüli* formái is: teret nyújthatnak közművelődési intézmények, múzeumok, növény- és állatkertek, vadasparkok, nemzeti parkok, környezetvédelmi oktatóközpontok, népfőiskolák, gazdakörök, a természet- és környezetvédő mozgalom civil szervezetei, csoportjai stb. A velük való együttműködés igen fontos az iskolánk környezeti nevelésének társadalmasítása szempontjából.

3. A környezeti nevelésünk célkitűzései

Rendszerszemléletre nevelés

A tanulóink képessé kell tenni arra, hogy a tanórán szerzett ismereteket össze tudják kapcsolni az élet valós ügyeivel, hogy önmaguk lássák meg a problémákat, azok összefüggéseit, és önmaguk keressék az arra adható válaszokat. Ennek során el kell jutni odáig, hogy a tanulóink képesek legyenek megérteni a fejlődés és környezet kérdéseinek összefüggő rendszerét.

Az alternatív, problémamegoldó gondolkodás elsajátítása

Nem elegendő az egyes problémák, de még a problémák összefüggéseinek felfedeztetése sem, ha nem alakul ki az a képesség, hogy a problémákra válaszokat is keressenek a tanulóink. Fontos, hogy az egyes kérdések megválaszolására több alternatíva felállítását igényeljék, s az alternatívák értékelése, ellenőrzése után képesek legyenek a helyes, megfelelő válasz kiválasztására.

A globális összefüggések megértése

A létező környezeti problémák mögött gazdasági, társadalmi problémák állnak, amelyek globális problémákká szövődnek össze. Nagyon fontos, hogy ne csak egyenként lássák ezeket a gondokat a tanulóink, hanem azok gazdasági, társadalmi okait is megértsék. Legyenek képesek ezeket az okokat azonosítani saját környezetükben, életükben, és tanuljanak meg ezeket szem előtt tartva cselekedni.

A létminőség választásához szükséges értékek megmutatása

Környezetünk minősége, gazdagsága létminőségünknek egyik alapvető meghatározója, mégsem tükröződik vissza gondolkodásunkban automatikusan. Még ennél is nehezebb megértetni a létminőséghez szükséges nem anyagi jellegű dolgok szerepét az életünkben.

A létminőséghez tartozó viselkedési normák és formák kialakítása

Nem elegendő a szemléleti alapok megteremtése, arra is szükség van, hogy közösen fedezzük fel, hogy mit is tehetünk egyéni életünkben.

A természet, az élet, a biológiai sokféleség jelentőségének megértése

Az ember a természet része, csak akkor van esélye a boldogulásra, ha együttműködik környezetével, és nem uralkodni akar felette, ami a természet törvényeinek megértését, az élet minden formájának elismerését feltételezi. Fel kell fedeztetni, hogy biológiai sokféleség nélkül nincs emberi létezés sem.

A szerves (organikus) kultúra fontosságának megismertetése a fenntartható fejlődésben

Alapvető annak a belátása, hogy az ember történelme során nemcsak szembefordult környezetével, hanem számos esetben tudott azzal harmóniában is élni. E harmonikus együttélés eredményeként alakult ki a szerves (organikus) kultúra.

4. A környezeti nevelésünk módszerei

Együttműködő (kooperatív) tanulási módszerek

- Kérdésekre adandó válasz páros, kiscsoportos megvitatása, tisztázása.
- Problémafelvetéshez kapcsolódó páros és csoportos véleményformálás.
- Témához kapcsolódó tanult ismeretek csoportos visszakeresése.
- Szövegértelmezés, lényegkiemelés és annak megvitatása.
- Kulcsszó, kulcsmondat, kulcsesemény, kulcsfolyamat keresése, értelmezése.
- Páros munka: tényanyag gyűjtése és jegyzetelés.
- Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése.

- Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan.
- Információrögzítés együttműködéssel.
- Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással).
- Tesztkészítés, tesztértékelés.
- Adatgyűjtés, feldolgozás és azok felhasználásával kiselőadás tartása társas munkamegosztásban.
- Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása.
- Írásbeli értekezések, vitairatok, készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában.
- Vélemények, gondolatok társítása posztereken, „tacepaokon”.
- Könyvtári, adattári kutatás, „cédulázás”, adatbázis kezelés, adatfeldolgozás.
- Egy téma különböző megközelítésű és nézőpontú feldolgozása.
- Adott témának analitikus és holisztikus körüljárása csoportosan.

5. Környezeti nevelési célok erőforrásai

Belső erőforrások

Iskolavezetőség: Támogatja a környezeti nevelési programokat. A minőségi munka részeként értékeli az ilyen tevékenységet. Anyagi forrásokat teremt. Ösztönző rendszert dolgoz ki. Aktívan részt vesz az egyes programokban.

Tanárok: Kidolgozzák és a tantárgyakba beépítve az egyes környezeti tartalmakat.

Környezetnevelési csoport: A munkacsoport több tantárggyal összefüggő vizsgálatokat végez. Több nemzetközi projektben vesz részt. Kapcsolatot tart a városban működő környezetvédő szervezetekkel, intézményekkel. A város környezetvédelmének esetenkénti gyakorlati feladataiban is részt vesz.

Osztályfőnöki munkaközösség: Évfolyamokra lebontva foglalkozik az egészségneveléshez kötődő környezeti nevelési témák feldolgozásával.

Diákönkormányzatot segítő és mentálhigiéniai tanár: A környezeti nevelés és egészségnevelés területébe tartozóan felvilágosító munkát végez a drogmegelőzésről.

Iskola-egészségügyi szolgálat: Előadásokat tart az egészséges életmódról, a környezeti ártalmakról. Segíti a tanárok munkáját az egészséges életmódra történő neveléshez.

Laboráns: Gondoskodik a vegyszerek szakszerű elhelyezéséről, szelektív gyűjtéséről. Segíti a labormunka előkészítését.

Adminisztratív dolgozók: Támogatják a tanári munkát az egyes környezeti-nevelési programok háttérének biztosításával.

Diákok: A tervezett programokban sokoldalúan vesznek részt (tevékeny szerepvállalás, önálló kutatások és kezdeményezések). Nagy a jelentősége a helyi értékek felkutatásának. A fő hangsúly a szemléletformáláson van. Az iskola minden diákjának feladata, hogy vigyázzon környezetére és figyelmeztesse társait a környezettudatos magatartásra.

Szülők: Fontos feladatuk, hogy magatartásukkal megerősítsék gyermekükben azt a környezettudatos magatartást, amit iskolánk is közvetíteni kíván. Tevékeny részvételükkel a programokban az ő szemléletük is formálódik. Ezáltal a környezeti nevelés túlmutat az iskola falain.

Külső források

Oktatási intézményi kapcsolatok

Szakmai előadások, rendezvények, helyi általános iskolákkal nyílt napok, kiállításainkon látogatás.

Országos, regionális és helyi környezeti nevelési kapcsolatok:

- Környezet és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége: szakmai segítségnyújtása, tájékoztatás.
- Média: tájékoztatások tevékenységünkről, programjainkról, eredményeinkről.
- Őrségi Nemzeti Park, Balaton- felvidéki Nemzeti Park: szakmai együttműködés, előadások, látogatások.
- Dunántúli Regionális Környezetvédelmi Központ szakmai segítségnyújtása.
- ÖKO RT.: szakmai támogatás.

Anyagi forrást biztosító kapcsolatok

Tárgyi erőforrások:

- szaktantermek, laboratóriumok, kísérleti eszközök
- ismerethordozók (kép- és hanganyag, folyóiratok, Internet, stb.)
- „zöld könyvtár”
- audiovizuális eszközök: projektor, stb.

A működtető: A programok tárgyi feltételeit biztosítják a szaktantermek, a laborok és az épület belső karbantartásával, környezetkímélő, egészségre nem ártalmas tisztítószerrel, anyagok használatával.

6. A környezeti nevelésünk sajátos értékelési formái

Az iskolánkban tanító pedagógusok környezeti nevelési gyakorlatának színvonalát minősíthetjük az alábbi elvárások megítélésével.

- Rendelkezzenek mindazon ismeretekkel, szakmai hozzáértéssel és személyiségvonásokkal, amelyek a környezettudatosság és az együttélési morál alakítása során mintaként szolgálnak.
- Felkészülésüket hasssa át az együttműködésre törekvés.
- Törekedjenek fenntartani az egyensúlyt a személyiség szabadsága és a munkavégzés rendje között.
- Tanulóik számára jól szervezett tevékenységek során biztosítanak sokoldalú, személyes tapasztalatszerzési lehetőséget és kommunikációs helyzetet.
- Adjanak alkalmat az önálló elemzés, szabály, sejtés tanulói megfogalmazásának.
- Segítsék a szabály, összefüggés, megállapítás napi élethelyzetekben megjelenő példáinak és a szükségszerűségek felismerését.

- Olyan lehetőségeket biztosítsanak, hogy a tananyag legyen természetes valóságában tanulmányozható és élményt nyújtson.
- Szervezzék meg az egyéni és kooperatív tanulás formáit, biztosítsák a differenciálás lehetőségeit a képességek fejlesztésének folyamatában.

A tevékenységek szervezése és koordinálása során biztosítsák:

- a tanulói kíváncsiság megőrzését;
- az aktivitás fenntartását és megerősítését;
- a belső motivációs bázis fejlesztését;
- az általános és különleges adottságok felismerését, fejlesztését;
- a megismerő és rövid úton célravezető stratégiák felismerését, lehetőségeit;
- a tanuló jogát véleményének megfogalmazására, a tévedésre, elgondolásainak módosítására, az új utak keresésére;
- az igények kialakulását a gondolatmenetek elemzésére; a problémamegoldás folyamatának tudatos tervezésére, megvalósítására és a szükséges következmények számbavételére is.

Ellenőrző-értékelő tevékenységünk szempontjai:

- Az ellenőrzés bizalomra épüljön és az elért tudásszint megismerésére irányuljon. Ennek alapján lehetséges a további célmeghatározás.
- Mindig biztosítsuk a javítás lehetőségét, mely tükrözze a következetes igényességet.
- Az értékelés során a nevelő körültekintő, lényegre irányuló, tárgyilagos, egyértelmű információkat adjon, mely tükrözi a fejlődés irányát és fokát, minősítve a személyes előrehaladást és határozott instrukciókat adva a továbblépéshez.
- Fontos az összefüggések meglátásának segítése.

A környezeti nevelés eredménye nem mérhető olyan egzakt módon, mint a tantárgyi tudás. Az sem egyértelmű, hogy mi tekinthető az iskolai és mi a családi nevelés eredményének! A fejlődés folyamatos követése és az iskolai célokkal történő összevetése alapvető nevelői kötelesség. Tanulóink neveltségi szintje és beállítódásának értékelése magatartásuk és szorgalmuk minősítéseként jelenjék meg.

A nevelői követelmények teljesítéséről az intézmény belső ellenőrzési szabályzata részletes előírásokat tartalmaz.

Választott módszereink lehetnek:

- a személyiségjellemzők és a feladatellátás minőségének megfigyelése;
- spontán és irányított személyes beszélgetések;
- írásos felmérés, illetve kérdőíves vizsgálat;
- nevelői teljesítmény és dokumentáció elemzése.

7. Környezeti nevelésünk szinterei

7.1 A hagyományos tanórai keretben szervezett környezeti nevelésünk.

A középiskolai oktatásban a környezeti nevelés egyik lehetősége, hogy az adott tananyag tanítása során a tanár minden alkalommal megbeszélje a tanulókkal a környezet-védelemmel kapcsolatos kérdéseket is. Ezt a kerettanterv sok helyen elő is írja a tantárgyak tartalmi részében. Az a tény, hogy a tanulók különböző tantárgyak óráin és több tanár közvetítésével találkoznak a környezetvédelem kérdéseivel, bemutatja számukra, hogy az élet minden területén fontos problémáról van szó. Ez az oktatási forma lehetőséget ad arra is, hogy a különböző korosztályokban az életkornak és a diákok meglévő ismereteinek megfelelő szinten és módszerekkel foglalkozzon a tanár egy témával. A szennyezések és következményeik megismertetése mellett a megelőzésről, az egyén és a közösség felelősségéről, a társadalmi és gazdasági vonatkozásokról is megfelelő hangsúllyal legyen szó az órákon. A következtetések és feladatok megfogalmazásakor mindig elérhető célt és megoldható problémát kell a gyerekek számára felkínálni. Csak ez a szemléletmód erősítheti a diákjainkban azt az elhatározást, hogy érdemes megpróbálni tenni valamit a tisztább és kulturáltabb környezet érdekében.

Az egyes tantárgyak kiemelt környezeti nevelési lehetőségei

Testnevelés

A tanulók

- fedezzék fel, értsék meg, hogy a környezeti hatások jelentős mértékben befolyásolják egészséges testi fejlődésüket,
- legyenek tisztában azzal, hogy testnevelés és a sport nélkülözhetetlen az élményszerű tapasztalatszerzésben, az emberi kapcsolatokban, az együttműködés és a tolerancia fejlesztésében,
- értsék és tapasztalják meg a szabadtéri foglalkozásokon keresztül, hogy a környezetszennyezés az egészségre veszélyes,
- igényeljék, hogy a sportoláshoz lehetőség szerint természetes anyagokból készüljenek az eszközök és a tornaszerek,
- sajátítsanak el régi magyar, mozgást igénylő népi játékokat (pl. méta, karikahajtás, gólyalábazás, zsákban futás),
- tudatosítsák általa az egészség és a környezet komplexitását.

Magyar nyelv és irodalom

7-8. évfolyam

A tanulók

- ismerjék meg az anyanyelv gazdagságát, a tájnyelv, a köznyelv és az irodalmi nyelv egymásra hatását, és mindezt tudják alkalmazni a természeti és emberalkotta környezettel való kapcsolatteremtésben,
- törekedjenek az anyanyelv védelmére,
- sajátítsák el a média elemzésének technikáit,
- tudjanak disputát folytatni.

A tanulóknban

- alakuljon igényné a hatékony kommunikációra való törekvés,
- növeljük a környezethez való, pozitív érzelmi és intellektuális közeledést a környezet- és természetvédelmi témájú könyvek feldolgozásával,
- fejlesszük az egyéni és a közösségi kompetenciákat a drámajátékok segítségével.

9-13. évfolyam

A tanulók

- legyenek képesek lényeges és lényegtelen információk közötti különbségtételre,
- ismerjék meg az irodalmi művekben megjelenő természeti és környezeti értékeket, harmonikus kapcsolatokat,
- legyenek képesek irodalmi szövegek alapján problémafelvetésekre, vitára, véleményalkotásra, érvelésre,
- tudjanak hivatalos iratokat (petíciókat, kérvényeket, javaslatokat) készíteni,
- tudatosan készüljenek a „nyelvi környezetszennyezés” elkerülésére.

A tanulóknban

- fejlesszük az esztétikai, erkölcsi érzékenységet.

Történelem

A tanulók

- értsék és tudják, hogyan, mikor és milyen emberi tevékenységek révén alakult át a természet;
- tudják értelmezni, hogyan hatottak a környezeti változások a gazdálkodásra, az életmódra, a közösségi normák alakulására;
- ismerjék meg a helyi történelmi értékeket, alakuljon ki bennük a hagyományok tisztelete;
- értsék meg az egész világot érintő globális problémákat, és érezzék hangsúlyozottan az egyén, az állam és a társadalom felelősségét és feladatait a problémák elhárításában, csökkentésében.

Idegen nyelv

A tanulók

- váljanak érzékennyé a természet szeretetére a jól megválasztott szövegek feldolgozásának segítségével;
- legyenek érzékenyek a hazai környezeti problémákra, és ismerjék meg a nyelv segítségével más országok hasonló problémáit;
- ismerjék meg más népek ilyen irányú tevékenységeit, valamint az idegen országok környezetvédelemmel foglalkozó szervezeteit;
- legyenek képesek a környezeti problémákra önállóan, csoportmunkában, projekt-munkában választ keresni;
- állampolgári felelősségtudata fejlődjön.

A tanulóknban

- alakuljon ki és fejlődjön a nemzetközi felelősség a környezettel szemben;
- fejlődjön az idegen nyelvi kommunikáció képessége, és fedezzék fel ennek lehetőségeit.

Matematika

A tanulók

- váljanak képessé arra, hogy más tantárgyakban tanított környezeti összefüggéseket matematikai módszerekkel demonstrálják;
- legyenek képesek a környezeti mérések eredményeinek értelmezésére, elemzésére statisztikai módszerek alkalmazásával;
- tudjanak táblázatokat, grafikonokat készíteni és elemezni;
- logikus gondolkodása, szintetizáló és lényegkiemelő képessége fejlődjön;
- tudják megfigyelni az őket körülvevő környezet mennyiségi és térbeli viszonyait;
- váljanak képessé egy adott témához megfelelő adatok kiválogatására, gyűjtésére és feldolgozására;
- ismerjenek konkrét, a valós életből vett példákat, és legyenek képesek ezeket elemezni, tudjanak megfelelő következtetéseket levonni;
- legyenek képesek reális becslésekre;
- tudjanak egyszerű statisztikai módszereket alkalmazni.

A tanulóknban

- alakuljon ki a rendszerben való gondolkodás,
- alakítsuk ki a környezeti rendszerek megismeréséhez szükséges számolási készségeket.

Fizika

A tanulók

- váljanak képessé a környezeti változások magyarázatára;
- ismerjék meg az élő szervezetre káros fizikai hatások (sugárzások, zaj, rezgés) egészségkárosítását, tudják ezek kibocsátásának csökkentési lehetőségeit;
- ismerjék fel a fizikai törvényszerűségek és az élőlények életjelenségei közötti analógiákat, valamint az élő és élettelen közötti kölcsönhatásokat;
- tudják értelmezni a környezet változásának törvényszerűségeit, és ennek tudatában legyenek képesek megoldást keresni a globális környezeti problémákra;
- mérjék fel annak fontosságát, hogy a környezeti erőforrásokat felelősséggel szabad csak felhasználni;
- ismereteik birtokában, tetteik következményeit látó, távlatokban gondolkodó állampolgárrá váljanak.

Földrajz

A tanulók

- szerezzenek tapasztalatot, gyűjtsenek élményeket a közvetlen élő és élettelen környezetükről,
- érzékeljék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat, mint a természeti és társadalmi folyamatok hatásainak eredményeit,
- ismerjék meg a világ globális problémáit,
- ismerjék meg és őrizzék a természeti és az ember alkotta táj szépségeit.

Biológia

A tanulók

- ismerjék meg a globális környezeti problémákat és azok megelőzési, ill. mérséklési lehetőségeit;
- ismerjék meg és szeressék a természeti, ill. az épített környezetet;
- ismerjék meg az élőlények alapvető szerkezeti-működési jellemzőit, fedezzék fel azok között az ok-okozati összefüggéseket;
- ismerjék meg a környezet-egészségügyi problémákat;
- legyenek képesek az egészségügyi problémák megelőzésére és mérséklésére;
- sajátítsák el a testi-lelki egészséget megőrző életviteli technikákat.

A tanulóknban

- alakuljon ki ökológiai szemléletmód.

Kémia

A tanulók

- rendelkezzenek a környezetbiztonsághoz szükséges ismeretekkel;
- törekedjenek a környezettudatos magatartás kialakítására;
- legyenek képesek a környezeti elemek egyszerű vizsgálatára, az eredmények értelmezésére;
- értsék meg a különböző technológiák hatását a természeti és épített környezetre, valamint becsüljék meg ezek gazdasági hatásait.

Ének-zene

A tanulók

- ismerjék fel a természeti ill. művészeti szépség rokonságát és azonosságát;
- ismerjék meg a természet zenei ábrázolásának módjait;
- fedezzék fel a természet szépségeinek megjelenését a népdalokban;
- vegyék észre a zene közösségerősítő, közösségteremtő szerepét;
- tudják, hogy az élő ill. élettelen természet hangjai a zenében és a hétköznapi életben egyaránt akusztikus élményt jelentenek;
- fedezzék fel a zenei környezetszennyezést, és tudjanak ellene védekezni.

Etika

A tanulók

- legyenek képesek a már kialakított, megteremtett értékek között úgy élni, hogy a lehető legkevesebb károsodást okozzák;
- tanuljanak meg a természet károsítása nélkül teljes életet élni;
- mérjék fel annak elengedhetetlen fontosságát, hogy az utódaiknak is megfelelő életteret kell hagyniuk.

A tanulóknban

- alakítsuk ki azt a szemléletet, hogy a természet elemei emberi hasznosságuk fokától függetlenül is értéket képviselnek;
- alakuljon ki személyes elkötelezettség és tolerancia a környezeti kérdésekkel kapcsolatban;
- fejlődjön, szilárduljon meg a társadalmi szolidaritás és igazságosság az egészséges környezetért.

Filozófia

A tanulók

- értsék meg, hogy a filozófia történetén keresztül megmutatható az ember és a természet egységének megbomlása;
- lássák, hogy milyen módon alakult ki az ember természet feletti uralomra jutása;
- érzékeljék, hogyan alakult ki a posztindusztriális társadalmak „manipulált fogyasztása”;
- fedezzék fel a tudás hatalmi kérdéssé válásának folyamatát;
- legyenek képesek követni az értékek alakulását a különböző történelmi korokban;
- értsék meg, hogy csak akkor őrizhetők meg környezetünk életfeltételei, ha alázattal közelítünk hozzájuk;
- legyenek képesek megismerni a törvényszerűségeket, és csak az azok által adott lehetőségeken belül akarjanak változtatni, jobbitani az emberiség érdekében.

Rajz és vizuális kultúra

A tanulók

- ismerjék fel a természeti ill. művészeti szépség rokonságát és azonosságát;
- ismerjék meg a természet képzőművészeti ábrázolásának lehetőségeit;
- ismerjék és tudják, hogy a hagyományápolás a fenntarthatóság egyik alappillére, tudjanak példákat említeni a népi építészet, díszítőművészet hazai előfordulásaira;
- ismerjék a természetes alapanyagok használatát;
- legyenek képesek a műalkotásokat környezeti nevelési szempontoknak megfelelően elemezni;
- legyenek képesek alkotásokat létrehozni a környezeti nevelési témaköröknek megfelelően;
- ismerjék a tárgyi világ formanyelvi elemeit, a tartalom és a forma összefüggését;
- tudjanak példákat mondani a környezetvédelmi szempontok szerinti formatervezésre;
- kutassanak fel, ismerjenek meg helyi, népi építészeti emlékeket.

A tanulók

- tudjanak improvizálni természeti jelenségeket a tánc és dráma eszközeivel;
- legyenek képesek adott szituáció megfogalmazására tartásképben és mozdulatsorok segítségével (árvíz, erdőtűz, stb.);
- sajátítsák el a néptánc elemeit, lássák benne a környezeti nevelési lehetőségeket.

7.2 Az osztályfőnöki munka és a környezeti nevelés

A gyerekek osztályközösségi létének keretét általában az osztályfőnök teremti meg. Ő a különböző szintű személyes kapcsolatok segítője, fejlesztője is. Az általános iskolarendszerben az osztályfőnöki feladatok azonban bővülnek, e tennivalók körül is egyre több a bizonytalanság. Az iskola szellemiségén, a vezetői elvárásokon túl az osztályfőnök személyisége és elhivatottsága döntő a gyerekekben kialakuló, formálódó valóságkép kialakulásában. Munkálkodása nyomán válnak konkrét közösségi tevékenységgé a szaktanárok tanórán túlnövő elképzelései, a különböző iskolai programkínálatok. Igényessége, elvárásai, értékrendje a tanulók számos attitűdjének alakításán túl a szülők hozzáállását is befolyásolhatja.

Az osztályfőnök szaktárgyi hovatartozása nem meghatározó a környezeti nevelés szempontjából. Inkább általános tájékozottsága, problémafelismerő- és feldolgozó képessége segítheti abban, hogy ezt a sokszínű témakört a környezethez való viszony alakítására, egyben pedagógiai céljaira használni, alkalmazni tudja.

Egy osztályterembe való belépéskor már ránézésre látszik annak hangulata, atmoszférája. Tükröződik valami a benne élő közösségről, abból, ahogyan a tanulók saját maguknak teremtett környezetükben élnek. Ismerősként cseng ez az év eleji feladat: teremdszítés. Szerencsés esetben ez nem öncél, hanem határozott környezetkialakítási terveket rejt, tartalmakat fed. A mikrokönyezet felfedezése, igényes, gondos alakítása, megóvása életünk minden helyszínén fontos lépés. Nem egyszerűen dekorálás tehát, hanem a környezetkultúra fejlesztésének eszköze.

A környezet megóvására való nevelésen túl a mindennapi problémák felismerése, életmódminták elemzése, a megoldások keresése is kiváló lehetőséget nyújt a közösségépítésre, a személyes kapcsolatok kialakítására, elmélyítésére.

Kiemelkedő szerepet játszik az osztályfőnök abban is, hogy összefogja a szaktárgyak idevágó, de a hagyományos tanórai kereteket megbontó tevékenységeit, illetve lehetőségeit. Például: óhatatlanul felmerülnek a fogyasztói társadalom problémái: táplálkozási szokások, az iskolai büfé kínálata, a szükségtelen túlcsomagolás, a szemét kezelése, anyag- és energiatakarékosság az iskolában. A közös vetélkedők, különböző akciók is kiegészíthetik és összefűzhetik az egyes szaktárgyakat.

Az osztályfőnöki tevékenység eredményességét fokozza, ha az osztályfőnöki órák témájának kínálata nem ad hoc jellegű, ismétlődésekkel teli, hanem legalább egy, de inkább négy évre tervezett sokszínű szocializációs program. Tervezése az osztályban tanító valamennyi pedagógus együttgondolkodását kívánja meg. A tanári együttműködésnek ez a formája a testület erejét fokozza, hatékonyságát növeli. Természetesen mindez az osztályfőnök összetartó munkájára épít.

Néhány témakört ajánlunk, amely köré egy-egy tanév során (az életkort és a tanulmányokat figyelembe véve) az osztályközösség környezeti nevelése szerveződhet.

7. évfolyam

A fogyasztói társadalom, A hulladék

Tudjuk, hogy nem jól csináljuk. És mégsem változtatunk vásárlási szokásainkon? Mit veszünk? Mikor, miért? Hogyan vagyunk átverve, manipulálva a csalóka reklámok által? Miért vásárolunk drága pénzen hulladékot? Hol van a szemét, amikor nincs? Valóban eltűnt, vagy csak nem látható? Ezekre és ezekhez hasonló kérdésekre keresünk választ. Vásárlási felmérések, interjúk, kérdőívek segíthetik a feltárást Szennyvíztisztító, hulladéklerakó felkeresése a megoldás egyik lehetőségét mutatja be.

8. évfolyam

A varázsszó: energia

Miből lesz? Talán a semmiből keletkezik? Mivé válik? Hol tűnik el észrevétlenül? Valóban eltűnik, vagy átalakul? Mit ad nekünk, és mit vesz el unokáinktól? Tegyük láthatóvá, megfoghatóvá, mérhetővé, utolérhetővé! Látogassunk el valamilyen bányába, eróműbe, közüzemi szolgáltatóhoz. Vegyük „nagyító alá” közüzemi számláinkat!

9. évfolyam

Életvezetés, életmód, szokásaink a múlt, a jelen, a jövő környezetében

A felgyorsult változások az életvezetésre is kihatnak. Sokszor a régi tapasztalat már nem használható.

10. évfolyam

Testi, lelki problémák. A megoldás módjai

A szükségszerűen felmerülő problémákra – részben az értékrendek bizonytalanná válása miatt – sokszor hibás válaszok születnek: búskomorság, lelki betegség, depresszió, alkohol, drog, kiútatlanság. Az okok keresése mellett a fiziológiai hatások ismerete, a nehézségek érzékeltetése támpontokat adhat. Szemléltethető statisztikákon, videofilmeken, személyes találkozásokon keresztül.

11. évfolyam

A média szerepe. A tájékoztatás erkölcsé. Hirdetés, reklám

Szinte nincs perc, hogy ne lenne jelen életünkben. A hatásmechanizmus megismerése helyrebillentheti a befolyásolhatóságot. Az elemzés csökkenti e technikák erejét. Az iskolaújság, az iskolarádió jó terep a gyakorlásra. Az előzőekben összegyűlt tapasztalatok környezetünkről és a média hírek összehasonlítása fontos útmutatás az alapos odafigyelésre, kritikai értékelésre.

12. évfolyam

Intézmények. Civil szervezetek.

Feladatuk, hatáskörük és struktúrájuk mennyire hatékonyak? Hibáink kiküszöbölésére különböző törvényeket hozunk, ám olykor áthágják azokat. Felelős állampolgárként tiltakozunk ez ellen. Miképpen gyakorolhatjuk környezeti jogainkat? A drámajáték segítheti a különböző szerepek tartalmi megközelítését, az álláspontok, vélemények, lehetőségek átgondolását.

7.3 A nem hagyományos tanórai keretben szervezett környezeti nevelésünk

A környezeti nevelésünk célja az ember és környezete viszonyának, kapcsolatának alakítása. Tehát tevékenységeink homlokterébe szükségszerűen a valóságos, megtapasztalható környezet, annak megélhető állapota, változásai állnak. A környezeti értékek megismerése, a problémák megértése, a tanuló és környezete viszonyának, cselekvési, döntési lehetőségeinek tisztázása, valamint a szembesülés tettei következményével olyan tanulási helyzetek megteremtését kívánja, amelyek a hagyományos, tantermi órák során nem biztosíthatóak.

7.4 Környezeti nevelésünk a tanórán kívül

A környezeti nevelés hagyományosan leggazdagabb színtere a tanórán kívüli iskolai élet.

Feltételezzük, hogy az általános iskolában a tanulók emocionális felkészítése megtörtént a környezeti nevelés során. A középiskola ezért a már meglévő érzelmek, kialakult attitűdök ébrentartása mellett inkább a racionálisabb elemekre, a nagyobb összefüggések megláttatására fordíthatja figyelmét. A tanórán kívüli nevelésnek arra kell összpontosítania, ami a tanórákon nem történhet meg, így a globális ismeretekre, a globális szemlélet formálására is.

A tanórán kívüli környezeti nevelésünk *célja* a tanulók környezeti tudatának fejlesztésén keresztül a környezetért, a jövő generációkért felelős magatartást tanúsító személyiség formálódásának segítése. A tanórán kívüli környezeti nevelés lehetőleg mindenkire vonatkozzon, ne csak a közvetlen résztvevőkre hasson, hanem a tanulókon keresztül az iskola egészére (tanárookra, iskolában dolgozókra, többi tanulóra) a tanulók családjaira, sőt a helyi közösségre is. Megvalósítására többféle lehetőség kínálkozik.

A tanórán kívüli környezeti nevelésünk színterei, lehetőségei

Szakkörök

A szakkör a kutató típusú, önállóan vizsgálódni szerető tanulók fejlesztésének nagyon jó színtere. A környezetvédelmi szakkörökön belül lehetnek tematikus szakkörök is (pl.: természetjáró, természetkutató stb.), de a tantárgyakkal megegyező szakkörök (kémia, biológia) munkájába is be lehet építeni a környezeti nevelést.

Nyári tábor

Ösztönözzük tanulóinkat, hogy jelentkezzenek a Kandikó Oktatóközpont által szervezett természetkutató táborba, illetve természetjáró vándortáborba. A táborokban konkrét gyakorlati problémát oldanak meg a tanulók (pl. monitoring, rekonstrukció, élőhely-térképezés, mérések túraútvonal festés, egy tájegység természeti és épített környezetének a megismerése stb.). A tábor típusától függően fontos az illetékes önkormányzat, szakemberek megkeresése, véleményük kikérése. Lehetőleg ne táborozzunk védett területen, amennyiben ez elkerülhetetlen, a természetvédelmi hatósághoz kell folyamodni engedélyért.

Iskolai átfogó környezetvédelmi programok, projektek

Megszervezzük annak kiderítését, hogy mennyire „zöld” az iskolánk. Ennek keretein belül a tanulók felmérést végezhetnek az iskolai víz-, fűtés-, világításrendszerről, az ezzel kapcsolatos költségekről, elkészíthetik a csepegtető csapok térképét, kutathatják a hulladék kezelés módjait, a büfé és a menza zöldítési tervét. Az effajta program nagyon hatékony lehet, hiszen egyszerre mozgósít tanárt, diákot, nem pedagógus dolgozót és vezetőséget egyaránt.

Akciók

Egy-egy helyi környezeti probléma megoldására vagy jeles napokon (lásd. *Függelék*) olyan akciókat szervezünk, amelyek felhívják a lakóhelyünk közösségének figyelmét egy-egy helyi vagy globális környezeti problémára. Továbbá csatlakozunk helyi vagy országos környezetvédő szervezetek akcióihoz (pl. Föld napja, Madarak és Fák Napja programjai).

Kiállítások

Rendezünk iskolánkban nyitott, a nagyközönség által is látogatható környezetvédelmi kiállításokat (pl. szemétszobrászat, természeti értékeket, helyi problémákat bemutató kiállítás). Jó lehetőség a környező iskolákkal való kapcsolattartásra.

Iskolai zöld könyvtár, zöld videotár

Az iskolai könyvtárban létesítünk külön polcot a környezeti témakörökkel foglalkozó könyveknek, videofilmeknek, CD-lemezeknek. Ezzel a megoldással a tanulóink könnyebben átlátják a rendelkezésükre álló irodalmat, szívesebben kutatnak, olvasgatnak. Az iskolarádió különösen alkalmas lehet arra, hogy a környezet- és természetvédő csoportok rendszeresen tartsák a kapcsolatot a teljes diáksággal, beszámoljanak munkájukról, ébren tartsák a környezetvédelem gondolatát, fontosságát.

Média

Fontos, hogy az iskolánk környezetvédelmi tevékenysége ismert és elismert legyen a helyi, illetve tágabb közösségben. Ezért tartunk szoros kapcsolatot a helyi médiával, és gondoskodunk az érdemi események, feltárt problémák, eredmények megismertetéséről.

Kirándulás

Szervezünk egynapos ingyenes természetismereti kirándulásokat, gyalogtúrákat egy-egy terület, táj megismerése céljából. A természetbarát egyesület segítségével ellátogatunk tanösvényekre, nemzeti parkokba, természetvédelmi területekre.

Komposztálás

Az iskolai (konyhai és tanulói) szerves hulladékból naponta készíthetünk komposztot, elsajátítva ezen keresztül a komposztálás technológiáját, a szelektív hulladékgyűjtés alapjait.

Különválogató (szelektív) hulladékgyűjtés

A helyi hatóságokat bevonva szervezzük meg az egész iskolára kiterjedő szelektív hulladékgyűjtést és elkülönített elszállítást legalább a papírhulladék, és a szárazelem vonatkozásában. Ezen tevékenység hatásfoka nagy, hiszen jelentős mértékben kihathat a tanuló tágabb környezetére is.

Vetélkedők, tanulmányi versenyek

Az érdeklődő, ambiciózus tanulókat ösztönözzük arra, hogy vegyenek részt helyi, regionális és országos versenyeken (lásd. Függelék).

Kapcsolattartás külső segítő partnerekkel

Lehetővé tesszük, hogy tanulóink találkozzanak a helyi és országos környezet- és természetvédő civil szervezetekkel, aktívan bekapcsolódhatnak a Kandikó Környezet és Természetvédelmi Oktatóközpont Természetbarát Egyesület munkájába. A természetjáró egyesület segítségével nappali tájékozási és természetismereti csapatversenyt szervezünk. A felügyelőségek, vagy környezetvédelmi cégek bevonásával műszeres vizsgálatokat is végezhetünk (pl. zajszint, talaj-, levegőszennyezettség).

Szemponatok a módszerek kiválasztásakor

- alkalmazkodjanak az életkori sajátosságokhoz,
- vonjanak be minél több tanulót,
- az iskola keretein túl is legyenek hatással,
- a természetbe szervezett tevékenységek száma a lehető legtöbb legyen,
- alapvetően pozitív szemléletet tükrözzenek, kerüljünk a katasztrófedagógiát,
- a lakóhelyi vagy közeli konkrét példára alapozzanak, kötődjenek a napi élethez,
- nyújtsanak sok élményt a tanulónak,
- az érzelmeken át hassanak,
- a személyes megtapasztaláson alapuljanak,
- együttműködésen alapuljanak (teljes tantestület, egyéb iskolai dolgozók, külső szövetségek, szülők stb.),
- alapozzanak a korosztály kíváncsiságára, versenyszellemére, öntevékenységére, megismerési vágyára, korszerű technikai ismeretére,
- legyen bennük sok játékos elem.

7.5 Fogyasztóvédelmi oktatás

Célja: „A fogyasztóvédelem célja a fogyasztói kultúra fejlesztése, és a tudatos kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése a tanulóknak” (NAT)

A cél elérését a fenntarthatóság, azon belül a fenntartható fogyasztás fogalmának kialakítása, elterjesztése és a fenntarthatóságnak a mindennapi életünkben fogyasztóként való képviselője jelenti.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei

A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos, pedagógiaileg megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amelyek gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoznak magukban.

Szükséges a társadalmi és állampolgári kompetenciák kialakításának elősegítése, a jogokat érvényesíteni tudó, a közéletben részt vevő és közreműködő fiatalok képzése. A szociális és társadalmi kompetenciák fejlesztése, a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási, a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése, az ún. cselekvési kompetenciák fejlesztése (NAT).

Fogyasztói magatartásunk sokféle hatás mentén, a szociális tanulás útján alakul, fejlődik. A tudatos fogyasztóvá válás és az ennek megfelelő magatartás kialakítása hosszú, sokoldalú folyamat. Ennek során az egyén megismeri a fogyasztási javakat és szolgáltatásokat, megtanulja, hogyan viselkedjen a piaci viszonyok között, hogyan legyen képes fogyasztói érdekeinek érvényesítésére a természeti erőforrások védelme mellett.

Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket e területen való eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékoságot.

A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében különösen fontos, hogy az általános és a középiskola befejezésekor a diákok értsék, valamint a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

Tudatos, kritikus fogyasztói magatartás: Olyan viselkedés, melyet a szuggesztív marketinghatásoktól való távolságtartás képessége, a fogyasztói szükségletek folyamatos mérlegelése, továbbá a felmerülő fogyasztói problémák megértésének, kommunikálásának és megoldásának képessége és készsége jellemez.

Ökológiai fogyasztóvédelem: Az elmúlt években sokan felismerték, hogy a környezeti problémáink túlnyomó többségének gyökere a mai fogyasztói társadalmunkban keresendő. Mind a javak pazarló előállításának technológiája, mind pedig fogyasztásunk gyakran ön- vagy csupán vállalati profitcélú volta, mennyisége, valamint annak összetétele hozzájárul erőforrásaink feléléséhez és természeti környezetünk elszennyezéséhez. E szemlélet a környezet szempontjait is figyelembe veszi, ökológiaileg tudatos fogyasztókat nevel, akik vásárlási választásaikkal egyben ökológiai környezetük megtartására törekednek.

Környezettudatos fogyasztás: kiegyensúlyozottan dinamikus középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és a környezeti erőforrásokat nem kizsákmányoló fogyasztás között.

Fenntartható fogyasztás: A szolgáltatások és a hozzájuk kapcsolódó termékek olyan módon történő felhasználása, amely a jelenleginél jobb általános társadalmi életminőséget eredményez, de közben minimálisra csökken a természeti források és a mérgező anyagok használatát, valamint a hulladék- és szennyező anyagok kibocsátását az adott szolgáltatás, illetve termék teljes életciklusa során, annak érdekében, hogy a jövő nemzedékek szükségletei – és egészsége – ne kerüljenek veszélybe.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban

Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásaiba jól beépíthetők a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos tartalmak. Pl.:

matematika – banki, biztosítási vagy üzemanyag-fogyasztási számítások;

fizika – mérés, mértékegységek, mérőeszközök (villany, gáz, víz mérőórák);

földrajz – eltérő fogyasztási struktúrák és szokások;

magyar – reklámnyelv, feliratok, a reklám kommunikációs csapdái,

biológia – génmódosított élelmiszerek (GMO), amíg egy élelmiszer a boltba kerül, táplálkozás kiegészítők és divatjaik, egészséges táplálkozás;

kémia – élelmiszerbiztonság, élelmiszeradalékok (E-számok), vegyszermaradványok, háztartási vegyszerek, kozmetikumok célszerű és tudatos használatuk;

informatika – elektronikus kereskedelem (e-kereskedelem), internetes fogyasztói veszélyforrások, telefónia;

történelem – EU fogyasztói jogok, fogyasztástörténet és fogyasztóvédelem, a reklám története, stb;

médiaismeret – a reklám képi nyelve és hatásai.

tanórán kívüli tevékenységek (vetélkedők, versenyek, rendezvények)

hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).

7.6 Módszertani elemek

Valószínűleg akkor járunk a legjobban, ha az amúgy is zsúfolt iskolai tanterve nem a hagyományos módszertani elemekkel és merev tanórai keretek között folyó oktatásból préselünk bele még többet, hanem bizonyos készségek fejlesztésével a fenntarthatóság és a fenntartható fogyasztás területén. Ilyen készségek: a kritikus gondolkodás, az egyéni és csoportos döntéshozás és a problémamegoldás. A készségfejlesztésnek tartalmazni kell az egyén és a társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és végrehajtás módszereit.

A hagyományostól eltérő tanulásszervezési formák alkalmazása, projektprogramok indítása megfelelő keretet teremthet a fogyasztóvédelem oktatásának, a kritikus, független gondolkodás fejlesztésének.

Fontos, hogy a diákok e módszereket minél többször alkalmazzák, napjainkban tipikus helyi és globális problémákon keresztül.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Riportkészítés az eladókkal
- Médiafigyelés, médiaelemzés, reklámkritika
- Egyéni és csoportos döntéshozatal
- Helyi, országos- és EU-s szabályozások tanulmányozása.

Tartalom

1.	Előzmények	2
2.	Környezeti nevelésünk alapelvei	3
3.	A környezeti nevelésünk célkitűzései.....	4
	<i>Rendszerszemléletre nevelés</i>	4
	<i>Az alternatív, problémamegoldó gondolkodás elsajátítása</i>	5
	<i>A globális összefüggések megértése</i>	5
	<i>A létminőség választásához szükséges értékek megmutatása</i>	5
	<i>A létminőséghez tartozó viselkedési normák és formák kialakítása</i>	5
	<i>A természet, az élet, a biológiai sokféleség jelentőségének megértése</i>	5
	<i>A szerves (organikus) kultúra fontosságának megismertetése a fenntartható fejlődésben.....</i>	5
4.	A környezeti nevelésünk módszerei	5
	<i>Együttműködő (kooperatív) tanulási módszerek.....</i>	5
5.	Környezeti nevelési célok erőforrásai.....	6
	<i>Belső erőforrások.....</i>	6
	<i>Külső források</i>	7
6.	A környezeti nevelésünk sajátos értékelési formái	7
7.	Környezeti nevelésünk szinterei	9
7.1	A hagyományos tanórai keretben szervezett környezeti nevelésünk.....	9
	<i>Testnevelés.....</i>	9
	<i>Magyar nyelv és irodalom 7-8. évfolyam.....</i>	9
	<i>9-13. évfolyam</i>	10
	<i>Történelem</i>	10
	<i>Idegen nyelv</i>	10
	<i>Matematika</i>	11
	<i>Fizika</i>	11
	<i>Földrajz</i>	12
	<i>Biológia</i>	12
	<i>Kémia.....</i>	12
	<i>Ének-zene.....</i>	12
	<i>Etika.....</i>	13
	<i>Filozófia.....</i>	13
	<i>Rajz és vizuális kultúra</i>	13
	<i>Tánc és dráma</i>	14
7.2	Az osztályfőnöki munka és a környezeti nevelés	14
	<i>A fogyasztói társadalom, A hulladék</i>	15
	<i>A varázsszó: energia.....</i>	15
	<i>9. évfolyam.....</i>	15
	<i>Életvezetés, életmód, szokásaink a múlt, a jelen, a jövő környezetében</i>	15
	<i>10. évfolyam</i>	15
	<i>Testi, lelki problémák. A megoldás módjai.....</i>	15
	<i>11. évfolyam</i>	15
	<i>A média szerepe. A tájékoztatás erkölcsse. Hirdetés, reklám</i>	15
	<i>12. évfolyam</i>	16
	<i>Intézmények. Civil szervezetek.....</i>	16

7.3	A nem hagyományos tanórai keretben szervezett környezeti nevelésünk	17
7.4	Környezeti nevelésünk a tanórán kívül.....	17
	<i>Szakkörök</i>	17
	<i>Nyári tábor</i>	17
	<i>Iskolai átfogó környezetvédelmi programok, projektek</i>	17
	<i>Akciók</i>	18
	<i>Kiállítások</i>	18
	<i>Iskolai zöld könyvtár, zöld videotár</i>	18
	<i>Média</i>	18
	<i>Kirándulás</i>	18
	<i>Komposztálás</i>	19
	<i>Különválogató (szelektív) hulladékgyűjtés</i>	19
	<i>Vetélkedők, tanulmányi versenyek</i>	19
	<i>Kapcsolattartás külső segítő partnerekkel</i>	19
7.5	Fogyasztóvédelmi oktatás	20
	<i>A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei</i>	20
	<i>A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban</i>	21
7.6	Módszertani elemek	21
Tartalom		23
MELLÉKLET		25
I.	Az iskolai környezeti neveléshez segítséget nyújtó hazai országos versenyek.....	26
II.A	Jeles napok jegyzéke (február-augusztus).....	27
II.B	Jeles napok jegyzéke (szeptember-december)	28

MELLÉKLET

a környezeti nevelés programhoz

I. Az iskolai környezeti neveléshez segítséget nyújtó hazai országos versenyek

A versenyek az élet valamennyi területét jellemző, behálózó, elsősorban eredményorientált rendezvények. Rendkívül erős motivációt hordoznak, és széles körű mozgósító erejük lehet. A környezeti nevelést Magyarországon pedagógiaiilag egymásra épülő országos versenyek sorozata segíti. Részben iskolai, részben iskolán kívüli tevékenység, amely a résztvevőkben az iskolában tanultakon túl olyan ismereteket, készségeket és képességeket mozgósít, amelyekre elsősorban a saját érdeklődésből fakadóan, szabad elhatározásból tesznek szert. Valamennyi műveltségi területen szervezhető verseny. A környezeti nevelés szempontjából azok a versenyek jelentősek, amelyek az ismeretek és viselkedési elemek terepi alkalmazását fejlesztik. Hazai országos környezeti versenyek:

Általános iskola 7–8. évfolyam	Herman Ottó Országos Biológia Verseny
Gimnáziumok és szakközépiskolák 1–2. évfolyam	Kitaibel Pál Középiskolai Biológiai és Környezetvédelmi Országos Tanulmányi Verseny, Dr. Árokszállás Zoltán Országos Biológia és Környezetvédelmi Verseny
Gimnázium 1–4. évfolyam	Bugát Pál Országos Természetismereti Vetélkedő

Minden évben sor kerül több regionális, helyi vagy bizonyos célcsoportra szervezett versenyre is.

II.A Jeles napok jegyzéke (február-augusztus)

Február 2.	Vizes Élőhelyek
Március 6.	Nemzetközi Energiahatékonyság Nap
Március 22.	Víz Világnapja
Március 23.	Meteorológiai Világnap
Április 3.	Csillagászati Világnap
Április 4.	Laboratóriumi Állatok Napja
Április 7.	Egészségügyi Világnap
Április 11.	Költészet Napja
Április 18.	Műemlékvédelmi Világnap
Április 22.	Föld Napja
Április 24.	Kísérleti Állatok Védelmének Napja
Május 8.	Nemzetközi Vöröskereszt Napja
Május 10.	Madarak és Fák Napja
Május 15.	Állat- és növény szeretet napja (Magyarországon)
Május 15.	Nemzetközi Klímaváltozási Akciónap
Május 18.	Múzeumi Világnap
Május 24.	Európai Nemzeti Parkok Napja
Május 31.	Dohányzásmentes Világnap
Június 5.	Környezetvédelmi Világnap
Június 8.	Óceánok Világnapja
Június 17.	Világnap az Elsivatagosodás Ellen
Június 21.	A Nap Napja
Június 25.	Barlangok Világnapja
Július 1.	Építészeti Világnap
Július 11.	Népesedési Világnap
Augusztus 9.	Állatkertek Napja

II.B Jeles napok jegyzéke (szeptember-december)

Szeptember 16.	Ózon Világnapja
Szeptember 22.	Autómentes Nap
Szeptember 23.	Takarítási Világnap
Október 1.	Zenei Világnap
Október 1.	Habitat Világnap
Október 4.	Állatok Világnapja
Október 8.	Madárfigyelő Világnap
Október 8.	Természeti Katasztrófák Elleni Védekezés Világnapja
Október 10.	Lelki Egészség Napja
Október 15.	Nemzeti Gyaloglónap
Október 16.	Élelmezési Világnap
Október 21.	Földünkért Világnap
Október utolsó munkanapja	Takarékossági Világnap
November 8.	Városok Napja
November 17.	Füstmentes Nap
November 27.	Fogyasztásszüneteltetési Nap
December 1.	AIDS elleni világnap
December 29.	Biodiverzitás Védelmének Napja